

Ki, hová és miért utazik külföldi tanulmányútra ?

Vizsgálódás a Könyvtártudományi és Módszertani Központ útijelentés-gyűjteményében

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban gyűjtött útijelentések, tanulmányúti beszámolók a „nem hagyományos”, „nem könyvszerű”-nek nevezett szakirodalmi dokumentumok egyik fontos csoportját alkotják, mert könyvtárosok, népművelők, dokumentalisták, informatikával foglalkozó szakemberek, tudományos kutatók (írás-, könyv- és nyomdászattörténészek stb.) külföldön szerzett gazdag szakmai tapasztalataiba adnak betekintést, és számos esetben teljesen *friss információt* nyújtanak.

A tanulmányutak az esetek többségében meghívás útján jönnek létre, a meghívó valamelyik külföldi könyvtár — mellyel hazai könyvtáraink kapcsolatot építettek ki — vagy könyvtárosegyesület, tudományos *intézmény*, illetve konferencia. Sokszor a meghívó fél fedezi az utazási és szállásköltségeket, de gyakori az is, hogy az Országos Ösztöndíj Tanács, a Kulturális Kapcsolatok Intézete vagy a Magyar UNESCO Bizottság szervezi és finanszírozza az utazást. Pontos kimutatást nem lehet készíteni arra vonatkozóan, hogy hány tanulmányút jött létre meghívás alapján, illetőleg hányat szervezett a fent említett szervek valamelyike, mert nemegyszer előfordul, hogy a meghívó fél csak a szállásköltséget fedezi, s a többitől a Kulturális Kapcsolatok Intézetének kell gondoskodnia. A sok változat között előfordul az is, hogy magyar kezdeményezésre jön létre egy tanulmányút, s a költségeket a vendég-látó és a meghívott fél közösen vállalja.

A közelmúltban 306 — 1957 és 1974 közötti — útijelentést elemeztünk, mely 462 szakember munkája, mivel gyakran csoportos tanulmányútról van szó. Az elemzés tanúsága szerint a külföldre látogató könyvtárosok 34%-a tudományos és szak-könyvtáros. Számuk összesen: 155. Második helyen állnak a tudományos kutatók, 137 fővel (30%). Csak ezután következnek a közművelődési könyvtárosok 83 fővel (18%). A zenei könyvtárosok közül 15 (3%), a gyermekkönyvtárosok közül pedig

A prágai Klementinum barokk terme

A moszkvai Lenin Könyvtárt sok magyar könyvtáros kereste fel tanulmányozás céljából az elmúlt 15 év alatt

13 (2,8%) járt külföldön. A szakszervezeti könyvtárosok közül mindössze 5-en vettek részt külföldi tanulmányúton.

A legtöbben, 74-en, Csehszlovákiában jártak. Ezt követi az NDK 57, a Szovjetunió 56, Lengyelország 36, Jugoszlávia 33 és Bulgária 32 kiküldetéssel. A többi szocialista ország számban alul marad. *Romániában csak 16 könyvtáros volt*, Koreában 3 és Mongóliában mindössze 2. Franciaországban 20-an, Angliában 10-en jártak, míg a skandináv könyvtárügyet összesen 41 könyvtáros tanulmányozta. 1—1 szakember pedig Szíriába és az USA-ba is eljutott. Említésre érdemes még az NSZK és Hollandia, ahol egyaránt 13—13 és Olaszország is, ahol 19 magyar könyvtáros bővítette szakmai ismereteit.

A 306 útijelentés részletes feltárásából a következő kép bontakozik ki előttünk: a 462 külföldön járt személy közül 45-en tudományos kutatómunkát végeztek. A szomszédos országokban főleg hungarica-kutatások folytak. Ausztriában pedig Vitéz János könyvtárának történetére vonatkozó dokumentumokat, valamint XVIII—XIX. századi, az OSZK állományából hiányzó és magyar vonatkozású nyomtatványokat kerestek. A Pozsonyi Egyetemi Könyvtárban az ott őrzött magyarországi kéziratokat vizsgálták, illetve modern kéziratok után kutattak. Jugoszláviában Joannes Manlius nyomdász könyvkötői és könyvnyomtatói működését tanulmányozták, továbbá az 1941 és 1944 közötti években átmenetileg Magyarországhoz tartozó vajdasági területeken megjelent s az OSZK anyagából hiányzó nyomtatványokat kutatták fel.

Valamennyi kiküldött közül 82-en közművelődési könyvtárakat, 21-en tudományos és szakkönyvtárakat, 9-en pedig gyermekkönyvtárakat látogattak meg. Belgiumban például a tudományos és a közművelődési könyvtárak együttműködését, Bulgáriában a szakszervezeti könyvtárak és a csitalisték munkáját tanulmányozták. Megtekintettek modern nyugatnémet és skandináv könyvtárakat is. Az egyetemi és főiskolai könyvtárak munkájának megismerése céljából 9-en utaztak külföldre, a könyvtárosképzéssel viszont csak 6-an foglalkoztak. Szakszervezeti könyvtárba csupán 5-en látogattak el. 23 szakember járt nemzeti könyvtárban azzal a céllal, hogy a könyvtári munka különféle fázisait, a gyarapítást, a feldolgozó munka menetét vagy a könyvtárakban folyó, világszerte mind nagyobb jelentőségű mikrofilmzési és reprográfiai eljárásokat tanulmányozza. A könyvtári propagandát és a módszertani munkát, a dokumentációs tevékenységet 38 könyvtáros vizsgálta.

Fontos helyet foglal el mint kutatási téma az olvasásszociológia, a népművelés és az informatika is. 13-an külföldre kihelyezett magyar könyvtárakba látogattak el, hogy helyzetjelentést készítsenek, illetőleg javaslatokat tegyenek e könyvtárak rendezésére. Nevezetesen: felkeresték a bécsi Collegium Hungaricum könyvtárát, a szófiai Magyar Intézet, a berlini Haus der Ungarischen Kultur, továbbá a párizsi, a római, a varsói Magyar Intézet könyvtárát.

Könyvtárépítési szakembereink a Pozsonyi Egyetemi Könyvtár épületkomplexumát és könyvszállító berendezését, valamint a Matica Slovenská könyvtárának és a belgrádi Nemzeti Könyvtárnak építészeti és berendezési terveit tanulmányozták. Részt vettek Brüsszelben a Bibliothèque Royale új épületének felavató ünnepségén és a vele kapcsolatos tudományos konferencián is.

Az OSZK munkatársai Prágában a Cseh Állami és Egyetemi Könyvtár, valamint a washingtoni Library of Congress között létrejött ún. osztott katalogizálási szerződést, Angliában pedig a British National Bibliography (BNB) számítógépes rendszerének, az e rendszerrel működő bibliográfiák előállításának, szerkesztésének folyamatát tanulmányozták. 16-an kiállítás rendezése céljából utaztak külföldre. Az Österreichische Nationalbibliothek-ban az OSZK Zeneműtára XVIII. századi osztrák, bécsi zeneszerzők eredeti kézírataiból rendezett kiállítást, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ pedig a prágai Állami Könyvtárral közösen mutatott be könyvtártudományi és módszertani kiállítást. Összesen 115-en vettek részt különféle konferenciákon (IFLA, FID, AIBM stb.), 52 könyvtáros pedig a meglátogatott ország könyvtárügyét átfogóan tanulmányozta.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárában az útijelentések — országok szerinti bontásban — úgynevezett fondokban helyezkednek el. A visszakeresést szerzői betűrendes (szerző az útijelentés készítője), földrajzi és tárgyszókatalógus teszi lehetővé. A fondokon belül az útijelentések időrendben követik egymást (pl. az 1970. évi első osztrák útijelentés az A 1/70/ a 2. pedig az A 2/70, az 1963. évi első jugoszláv útijelentés a YU 1/63/ jelet kapta). A szerzői és a tárgyszókatalógus is ezekre a jelzetekre utal, melyek — mint látható — az ország betűjelét és egyben a tárgyvet is magukban foglalják. Az útijelentés-gyűjtemény a könyvtártudományi szakkönyvtárban mindenki számára hozzáférhető, tanulmányozása különösen hasznos a külföldi tanulmányútra készülők számára.

Polgár Ernő

Szibéria legnagyobb könyvtára

7 millió szovjet és külföldi könyv található a Szovjet Tudományos Akadémia szibériai tagozatának könyvtárában, Novoszibirszkben. Ez Szibéria legnagyobb tudományos-műszaki könyvtára. Több mint 30 ezer olvasója van, közöttük Szibéria és a Távol-Kelet számos tudományos kutatóintézetének munkatársa. A könyvtár 45 külföldi országgal tart kapcsolatot.

A novoszibirszki tudományos-műszaki könyvtár munkatársai a bibliográfia, a könyvtártudomány, a könyvtörténet területén folytatnak kutatómunkát, a tudományos-műszaki könyvtárak állományának kiépítésére vonatkozó tanácsaikat pedig Szibéria és a Távol-Kelet legnagyobb könyvtárai használják fel. (APN)

A Szovjet Tudományos Akadémia szibériai tagozatának novoszibirszki műszaki-tudományos könyvtára (J. Nabatov felv. — APN)